

Лукач жели да укаже на одсуство материјала неопходног за стварање приче на велеградским улицама, или да опомене да смо ми, данас, део те приче у настајању.

Ослушкујући завичајну прошлост и дух из кога израстају свевремене људске судбине, Лукач исписује збирку прича које, иако смештене у прошли век, детектују универзалну скицу људске нарави. Кретање јунака током деведесетих година XX века, саобразно је путањама претходног рата, те Лукач наглашава подударност не само топонима страдања него и лица. Препознавање у другима, феномен је који аутор збирке *Најтори дан за умирање* реализује у оквиру појединих прича, али је превасходно значајан чинилац њене целокупне идејне концепције. Дух усменог казивања, одредивши језик и стил ове збирке, као и лична, дубока приврженост писца датом теми, доприносе утиску пријемчивости, тачније, истинитости – често недостајућем утемељењу једног дела, а на коме суштински почива нова Лукачева збирка прича.

Нина СТОКИЋ

ИЗ УМА ИЗЛИВЕНО

Борис Лазић, *Облици лудила и исцељења*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2021

Десети по реду – као књига песама конципирани – наслов Бориса Лазића, *Облици лудила и исцељења*, најновији је додаток његовој замашној библиографији у коју улазе и романи, путописи, есејистика и преводи. Као и други, скорији наслови из едиције „Повеља”, и за овај се може рећи да није онај који *захтева* читаоца *који*, колико *ћражи*, читаоца у виду *сћриљивој сајоворника* на овом, контемплативно-есејистичком путу чији обим углавном двоструко премаша онај на који смо код песничких књига навикли.

Читаоцу треба, на почетку, скренути пажњу да Лазићева поезија не оставља толико простора за развој читаоцеве, колико је производ ауторове контемплације, замишљености и наднетости над животни пут који се кретао (и креће још увек) на релацији Марти Мистерија – Монтењ. Без жеље да овакав коментар буде схваћен погрешно, он произилази из Лазићевих стихова, конкретно, из песме „По мени”, коју није згорег пренети у целисти, тим пре што је једна од краћих у књизи:

Део себе остави у песму
(Можеш то да радиш део по део
Стих по стих)

Али своју срж
Срж себе понеси у шуму
У планину
У забит

Однеси је одеш ли у неповрат
На тај ћеш начин да промашиш
Антологијску песму
Али ћеш да постигнеш
Суштину

Доминантно је присутан, уопште, начин *директної* обраћања читаоцу, као да аутор покушава да хипнотичком смиреношћу, прилагођеним језиком и ауторитетом личног искуства, свог саговорника (са ове стране књиге) увери у аксиолошки потенцијал његових смиренних императива (но, о томе ћемо касније).

Лазић у наведеном тексту сугерише да се у песму ставља *geo* себе, док *срж* треба да буде однета када се буде ишло неповрату (односно, буде ли се тамо стигло, независно од тога је ли такво одредиште априорни циљ или не). Конкретно ова песма, у оквирима чијег је зацртаног допуштења Лазић обликовао целокупну књигу, оставља простора највећем броју питања. За почетак, уколико се у песму не ставља *срж* већ носи (собом) да би се (у неповрату) постигла *суштина*, како се до суштине конкретно долази уколико она већ није у песми (којој Лазић, у најбољем случају, даје могућност да постане антологијска, и што донекле оставља простора да се њен капацитет посматра површно, можда и банално)? Да ли то значи да срж из себе у песми не може прерасти у суштину или да суштине у песми уопште не може да буде? Да ли *чин* писања песме није адекватан зато што за аутора не представља преко потребни неповрат, и шта се дешава уколико срж не уђе у песму, а аутор не оде у неповрат? Напоследку, да ли је суштина нешто у шта срж *йрерасїа* доласком у неповрат или је срж себе *неоїходносїй*, „пропусница” за стицање суштине (себе или нечега већег, то не можемо знати поуздано)?

У песми „Пуст је ветар”, Лазић у три стиха предочава лични став по питању ове или овакве недоумице: „Сматрам да песник боље разумева свет / Од писца предговора / И нема потребе да то објашњавам”, због чега не би било згорег усмерити се даље од овог питања (иако конкретно овај текст нема претензија да се постави као предговор ни нужно књизи, ни нужно читању књиге – у најбољем случају, нека буде поговор једног читања).

Књига је, између „Пролога” и „Епилога”, подељена у још четири циклуса: „Плавет”, „Црквене песме”, „Врт” и „На својој на племенитој”. Књига се „дешава” од градова и села у Србији, до Париза и Нице, Лондона, до Северне Америке – и то само по питању непосредног животног

искуства ауторовог. Мисли Лазићеве надилазе и просторе које је искусио – оне иду до Арарата и Загроса. Они простори до којих не може стићи физички, отворени су му путем лектире, а она је код Лазића, као учењака, изузетно обимна и изузетно шаролика.

Лектира је – или, назовимо то читалачким искуством – код Лазића толико присутна, да она више нема улогу утицаја на обликовање ауторовог израза, колико оставља дојам да је она посредник за доживљавање света – било да је то у тренутку када се нешто дешава, било да постаје посредник за дочаравање предмета сећања. У том смислу, Лазић је вероватно надмашио све наше савремене песнике, јер његова ерудитарност налаже да се стварност познаје посредством Игоа, Керола, Мелвила, Лалића (Ивана В.), Ујевића, Хомера, Библије, Монтења, Милтона, Диса, Куција, Доситеја, Црњанског, Шекспира, Бодлера, Гинзберга, Керуака, Перл Бак, Платона, Толкина, Ничеа, *Епа о Гилгамешу*, Чеслава Милоша, Крлеже, Деснице, Антуна Гарвановића, Унгаретија, Борхеса, Манделштама, Растка Петровића, Момчила Настасијевића, Тороа, Витмена, Косовела, Цесарића, Толстоја, Ферлингетија, Аполинера, Павића, Џона Дона, Елиота, Рилкеа, Песое и Бурича (а свакако да овај списак није потпун).

Списак је било потребно направити, јер у књизи Бориса Лазића се не може говорити о преплитању његових стихова са оним прочитаним већ се овде стварност познаје помоћу прочитаног, а написано помоћу прочитаног и доживљеног – пише. Додајмо, додуше, и то да Лазићева књига не одаје аутора који се води само „канонском” литературом већ и оном девете уметности – стриповима у издању „Марвела” и „Серђа Бонелија”.

Такав је и језик књиге, додуше – са једне стране рефлекси црквено-словенског, архаизирање речи („анђео” у „ангео”), а са друге: „расцопано”, „селфи”, „смарао”, „палио за Лондон”, „глуваримо”, „цепа”, „буљи”, „Откида *Алилују*”, „дробили”, „транци”, „по дифолту”, „нафуран”, „лајковаће”...

Зашто, мора да се запита читалац, Лазић не направи избор у свом космосу доживљеног, прочитаног и наученог? Одакле потреба – не нужно Лазићу, већ савременом аутору уопште – да се не опредељује већ да допушта себи онај преступ који је бојажљиво покушао пре више од века у „високо” песничтво да уведе Сима Пандуровић (радо хтевши да буде „кретен”), и од њега чини стваралачко начело? Да ли је ова појава дефинитивни показатељ да интелектуалац – јер је у великој мери песничко стваралаштво, данас, везано за оне који су стекли диплому филологије на различитим нивоима – више не може да се дистанцира од жаргона, од улице или Лазић то чини не желећи да своју *срж* стави у песму, стрећећи да она не постане антологијска?¹

---

¹ Оно што ваља напоменути, антологије и „канон” као појмови су углавном негативно конотирани у овој књизи.

Свет књиге *Облици лудила и исцељења* је разуђен, и аутор га нештедимиче износи пред читаоца као истовремено и сирово и завршено. Сирово, јер се од онога на шта је читалац поезије навикао, разликује у својој недовршености на пољу и ка пољу „узвишеног”², а завршено јер читаоцу није остављено много простора да изгради своје доживљаје колико да „посвоји” ауторове.

У књизи која је контемплативна, есејистичка и донекле мемоарска по интонацији, издваја се пак још једна песма, насловљена „Dada”. У њој се слива све што је расуто до тада по књизи, али на један начин на који је немогуће предвидети јединствену реакцију читаоца. Наведимо само део: „Уби ме прејака реч / Mother Mary // Panta rei / Carpe diem // Talking to me? / Pedicabo ego vos et irrumabo”, а на овог Миљковића и Макартнија/Ленона, Балашевића/Хераклита и Хорација, Де Нира и Катула се надовезују још и Ленон и Његош, Превер и По, и Лаза Костић и Вангелис. Аутор у наставку говори да се, пред заборав, свако памти по *једном*, јер то је „Dada insanity”, односно „несавршенство / људске природе”.

Ова песма, несумњиво, може да се доведе у дијалог са аутопоетичким исказом из „По мени”. Да ли, ако претпоставимо да су Катул и Вангелис ипак инсистирали на уградњи своје *сржи* у своје дело, на тај начин остварују антологијска дела, а која потом постају антологијска у оном смислу у ком то подразумева један погрдан термин који носи конотације површног, „школског”, „за које се чуло, али само то” или „опште културе”. У том светлу, цела се Лазићева књига може тумачити као концепт у ком се покушава побећи од уношења нешто више од „делова себе” у песму, односно омогућавања читаоцу да доживи естетско задовољство текстом / у тексту.

*

Уколико се, кроз неколико деценија, будући читалац окрене литерарној прошлости коју ће неминовно градити наше време, у десетом по реду поетском наслову Бориса Лазића пронаћи ће један од многих (пост)битничких гласова наше епохе, јединствен по имплицитном портрету интелектуалца којег се може представити, најсликовитије, као Мојсија за којег

---

² Када кажемо „узвишено”, свесни смо да ће се у овом времену овакво што посматрати као архаизам, али не желимо да од овога бежимо јер ни аутор не бежи од Гилгамеша, Хомера и формула народне књижевности (мада су његовом изразу ближи Керуак и Гинзберг). Делује да Лазић, на овај начин се дистанцирајући и истовремено не одвајајући од свега искуственог – животно и читалачки – гради једну хоризонталну раван на којој нема истицања довољно упечатљивог да би се могло рећи да на било који начин у овом свету има примат. Све је важно, и сва су средства допуштена, и ово ће неминовно фрустрирати читаоца који није свикнут на то да не буде поринут и онда пуштен у простор тумачења које ће га издигнути изнад себе самог. Чини се да Лазић не жели да омогући читаоцу да – као што ни он не чини са својом сржи – своју *срж* угради у песму, што би можда онемогућило његов пут у лични неповрат.

нисмо сигурни да ли море – које је његов живот – пред собом не може да раздвоји, или то не чини из страха да се оно не затвори заувек над његовим народом, над његовом сржи која стоји пред кораком у неповрат. Портрет интелектуалца је овде портрет Мојсија који је препуштен реминисцирању и солилоквирању, присећању на претварања штапова у змије, гледања на крвљу обележена врата земље синајске, на скакавце који прекривају небо, и који стоји на пола пута до поласка у Земљу обећану.

У будућим књигама бисмо волели да видимо аутора осмелелог на овај пут.

Расіко ЛОНЧАР

РЕЧЈУ ОБРУБЉЕН СВЕТ

Традиција и фанџасџика у делу Горана Пејџровића, зборник радова, приредила Оливера Кривошић, Библиотека Матице српске, Нови Сад 2021

Зборник *Традиција и фанџасџика у делу Горана Пејџровића* сабира радове са Округлог стола одржаног у Матици српској 18. новембра 2021. године, поводом Награде *Злајџна књџа Библиоџеке Маџице српске*. Добитник за 2021. годину је Горан Петровић и признање је уручено на Дан Библиоџеке Матице српске, 28. априла 2021. године. Структура и дизајн зборника дочаравају атмосферу ових догађаја, будући да је у књџгу уврштен записник са седнице на којој је донета одлука о добитнику и фотографије манифестације, свечаног уручења награде и Округлог стола. Зборнику су радове приложили еминентни професори језика и књџжевности са Универзитета у Београду, Новом Саду и Крагујевцу, као и истакнути писци и књџжевни критичари из Београда и Новог Сада.

Појмови традиције и фантастике пружају концепцијски оквир радовима. Под традицијом разуме се како хришћанска тако и народна, али и (пост)модерна традиција српске књџжевности, у свим видовима њене интеракције са Петровићевим делом. Фантастика у овом контексту укључује религијска приказања, фолклорне представе, као и магијски реализам и инклузивност снова својствених постмодернизму. Методолошки плурализам радова подстиче интелектуалну будност при читању зборника и присутно је неколико интерпретацијских усмерења: лингвистички, формално-стилистички, тематско-мотивски, књџжевноисторијски.

Зборник отвара лингвистичка интерпретацијска целина. Анализирајући идеје које је писац, из угла уметника, изложио на промоцији деветнаестог тома *Речника САНУ*, Рајна Драгићевић у раду „Горан Петровић о речима и речнику”, уочава да и у „оним фантастичним и оним